

สารบัญ

คำนิยม	(๒)
คำนำสำนักพิมพ์	(๑๕)
บทความพิเศษโดย สุจิตต์ วงษ์เทศ	(๑๗)
บทความพิเศษโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์	(๑๙)
บทความพิเศษโดย ดร.วีรพงษ์ รามางกูร	(๒๔)
คำนำผู้เขียน	(๒๘)

ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย	๑
๑. ก่อนกรุงเทพฯ	๒
การก่อตัวของชุมชนในที่ราบลุ่มเจ้าพระยา	๕
เมือง	๙
เจ้าและรัฐ	๑๑
เมืองชายฝั่งทะเลเป็นใหญ่	๑๔
สมัยของการพาณิชย์	๑๗
สังคมอยุธยาตอนปลาย	๒๐
พุทธศาสนาและสถาบันกษัตริย์	๒๖
เสียดกรุง	๓๐
สรุป	๓๓

๒. การเปลี่ยนผ่านของระบอบดั้งเดิม ทศวรรษ ๒๓๒๐ ถึงทศวรรษ ๒๔๐๐	๓๖
จากอยุธยาถึงกรุงเทพฯ	๓๗
การแผ่ขยายดินแดน	๓๙
ตระกูลขุนนางใหญ่และกษัตริย์พุทธมามกะ	๔๒
เศรษฐกิจตลาดขยายตัว	๔๖
เจ้าสัว	๔๙
ความเจริญ	๕๓
แรงงานเกณฑ์ แรงงานอิสระ	๖๐
สนธิสัญญาเบาว์ริง	๖๓
สรุป	๖๕

๓. การปฏิรูป ทศวรรษ ๒๔๐๐ ถึงทศวรรษ ๒๔๕๐	๖๖
ความเสื่อมสลายของระบอบการปกครองแบบเดิม	๖๗
การบริหารประเทศ	๗๓
การปักปันอาณาเขต	๘๐
สร้างพลเมือง	๘๕
สร้างความเป็นไทย	๘๖
สร้างพลเมืองที่ดีกว่า	๙๑
สถาบันกษัตริย์ ทนสมัย และอสังการ	๙๔
การละคร สถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์	๙๙
นักคิดสามัญชน	๑๐๓
ขีดจำกัดของความศิวิไลซ์	๑๐๕
สรุป	๑๑๐

๔. ขาวนา พ่อค้า และข้าราชการ ทศวรรษ ๒๔๑๐ ถึงทศวรรษ ๒๔๗๐	๑๑๔
ภูมิทัศน์และสังคมชนบทเปลี่ยนรูป	๑๑๕
สังคมชาวนารายเล็ก	๑๒๐
เมืองท่าในสมัยอาณานิคม	๑๒๖
การค้าข้าวและการอุตสาหกรรมสมัยเริ่มแรก	๑๓๐
สังคมเมืองหลวงของรัชชาติ	๑๓๕

ภูมิทัศน์และสังคม กรุงเทพฯ	๑๓๘
สรุป	๑๔๓
๕. ชาตินิยมหลายมิติ ทศวรรษ ๒๔๕๐ ถึงทศวรรษ ๒๔๘๐	๑๔๖
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่ยอมตาย	๑๔๘
การสร้างพื้นที่สาธารณะ	๑๕๐
การปฏิเสธรสมบูรณาญาสิทธิราชย์	๑๕๓
สร้างความเป็นไทยเสียใหม่	๑๕๘
ลูกจิ้งกับกระแสชาตินิยม	๑๕๙
การปฏิวัติ ๒๔๗๕	๑๖๒
ความเจริญและความชอบธรรม	๑๗๐
การฟุ้งขึ้นของกองทัพ	๑๗๔
การสร้างวัฒนธรรมหลังสมบูรณาญาสิทธิราชย์	๑๗๖
โลกที่ลัทธิชาตินิยมต่างๆ แข่งกัน	๑๘๐
มหาประเทศ มหาอาณาจักรไทย	๑๘๓
สงครามโลกครั้งที่ ๒	๑๘๘
สรุป	๑๙๒
๖. สมัยอเมริกันและพัฒนาการ ทศวรรษ ๒๔๘๐ ถึงทศวรรษ ๒๕๑๐	๑๙๖
จากสงครามโลกสู่สงครามภายใน	๑๙๘
การอุปถัมภ์จากสหรัฐ ภัยคอมมิวนิสต์ และทหารนิยม	๒๐๓
พัฒนาการและกลุ่มทุน	๒๑๒
เกษตรบุกเบิกเขตที่ราบสูง	๒๑๘
สังคมชานากับระบบตลาด	๒๒๓
บ้านกับเมือง	๒๒๗
อวสานของศักดินา	๒๒๙
สรุป	๒๓๒
๗. อุดมการณ์หลากหลาย ทศวรรษ ๒๔๘๐ ถึงทศวรรษ ๒๕๑๐	๒๓๔
รัฐทหาร	๒๓๖
การแผ่ขยายอำนาจของรัฐบาล	๒๓๙

การฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์	๒๔๔๓
ขบวนการฝ่ายซ้าย	๒๔๕๑
ป่าล้อมเมือง	๒๔๕๔
นักศึกษา	๒๔๕๖
ฝ่ายซ้าย	๒๔๖๑
ฝ่ายปฏิรูป	๒๔๖๓
ฝ่ายขวา	๒๔๖๕
ทางออก	๒๔๗๑
สรุป	๒๔๗๓

๘. โลกาวิวัฒน์และสังคมมวลชน	๒๔๗๖
เศรษฐกิจเมืองเฟื่องฟู	๒๔๗๘
มังกรผงาดลาย	๒๔๘๓
สร้างชนชั้นกลาง	๒๔๘๘
ชนชั้นคนงานอาบเหงื่อต่างน้ำ	๒๔๙๐
สังคมชนบทปรับตัว	๒๔๙๕
ชนบทยึดขึ้นสู่	๓๐๑
สมัยสังคมมวลชน : สิ่งพิมพ์	๓๐๘
สังคมมวลชน : การคมนาคมและสื่อสาร	๓๑๐
เฉลิมฉลองความหลากหลาย	๓๑๔
พรมแดนภายใน	๓๑๙
ความวิตกกังวลของฝ่ายอนุรักษ์นิยม	๓๒๒
สรุป	๓๒๔

๙. การเมือง จาก พ.ศ. ๒๔๑๙	๓๒๖
อุดมการณ์ของชาติและเอกลักษณ์ของชาติ	๓๒๘
ทหารการเมือง และ “เปรมาริปไตย” พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๔๓๗	๓๓๐
พระมหากษัตริย์สถาบันสูงสุด	๓๓๔
ธุรกิจการเมือง	๓๔๐
นักธุรกิจติดข้อกับทหาร : สมัยชาติชาย ๒๕๓๑-๒๕๓๔	๓๔๓

วิกฤตการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๓๕	๓๔๖
การปฏิรูป หรือ “ชนกิจการเมือง”	๓๕๑
วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐	๓๕๗
ปฏิกริยากับวิกฤต	๓๖๐
ไทยรักไทย	๓๖๓
รัฐประหาร ๒๕๔๙	๓๗๒
เสื้อแดง	๓๗๗
จากพฤษภาคมประท้วงถึงพฤษภาคมรัฐประหาร	๓๘๓
สรุป	๓๘๖
ปัจจัยมบท : รัฐเข้มแข็งและสันติสุขของประชาชน	๓๘๗
เชิงอรรถ	๓๙๒
เกี่ยวกับผู้เขียน	๔๑๔

แผนที่

๑. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณผืนแผ่นดินใหญ่	๔
๒. เมืองและอาณาจักรโบราณ	๑๘
๓. ภูมิการเมืองก่อนการปฏิรูปสมัยรัชกาลที่ ๕	๓๗
๔. เส้นพรมแดนสยาม วาดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๕๒	๘๔
๕. ประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒	๑๘๙
๖. ประเทศไทยร่วมสมัย	๒๘๔
๗. ผลการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๕๔	๓๖๕

แผนภาพ

๑. ประมวลการประชากรภายในพรมแดนประเทศไทยสมัยใหม่	๓๓
๒. รายได้ต่อหัวตามราคาจริง พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๕๕๔	๒๓๗

รูปภาพ

๑. พระราชวังหลวงที่กรุงศรีอยุธยาสมัยพระเจ้าปราสาททอง (ภาพขยายมาจากภาพเขียน “กรุงศรีอยุธยา” วาดโดย ดาวิด แลและโยฮันเนส วังโบนส์ ชาวฮอลันดา)	๒๐
--	----

๒. ริมฝั่งแม่น้ำ กรุงศรีอยุธยาสมัยพระเพทราชา
(ภาพจาก สมุดรายวันของเอนเกลเบิร์ต แคมป์เฟอร์
Engelbert Kaempfer) ๒๑๔
๓. พระสงฆ์เดินทางไปลังกา (ภาพเขียนจากสมุดภาพไตรภูมิ) ๒๑๘
๔. ภาพเขียน “กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๖๖” (บน)
และ “แม่น้ำกับเรือในบางกอก” (ล่าง)
วาดโดย ดร.จอร์จ ฟินเลย์สัน (*George Finlayson*)
นักธรรมชาติวิทยาที่เข้ามาสำรวจสยามและเวียดนาม
ในปี ค.ศ. ๑๘๒๑ และ ๑๘๒๒ (ภาพจาก *THAI ART & CULTURE :
Historic Manuscripts from Western Collections.*
Heny Ginsburg. Silkworm Books. 2000) ๔๓๗
๕. ครอบครัวของเจ้าสุวัณณรัชกาลที่ ๕ (ถอดหมายเหตุแห่งชาติ) ๕๒
๖. ชีวิตประจำวันของสามัญชน ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง
ต้นรัตนโกสินทร์ (ภาพ *Steve Van Beek*) ๕๔
๗. (ซ้าย) พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ในฉลองพระองค์กษัตริย์สยาม
ถ่ายภาพโดย จิตร จิตราคณี, (ขวา) พ.ศ. ๒๔๐๗ ในฉลองพระองค์
แบบขุนนางจีน โดยผู้วาดนิรนาม และ (ล่าง) ภาพวาดทรงห้อมล้อม
ด้วยนางสนม โดยผู้ติดตามของขุนนางฝรั่งเศส กงต์ เดอ โบว์วาร์
ที่เข้าเฝ้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ ๓๒๒
๘. ขุนนางไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ ก่อนอิทธิพลของชาติตะวันตก
หม่อมราชูทัย (ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร) เครื่องแต่งกาย
และของตกแต่งมาจากหลายประเทศในเอเชีย ไทย จีน เปอร์เซีย
อาหรับ อินเดีย เฉพาะหนังสือเท่านั้นที่เป็นของฝรั่ง
(ภาพจาก *ถอดหมายเหตุแห่งชาติ*) ๘๐
๙. พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทนสมัยและเปิดเผยพระองค์
ปลายรัชสมัย (ภาพจาก *ถอดหมายเหตุแห่งชาติ*) ๙๘
๑๐. สถาบันกษัตริย์และประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าวิสุทธิ
ทอດพระเนตรโบราณวัตถุ พ.ศ. ๒๔๕๐
(ภาพจาก *ถอดหมายเหตุแห่งชาติ*) ๑๐๑
๑๑. ภาพริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นป่าในสมัยก่อนการขยายตัว
ของนาบุงเบิก วาดโดย อองรี มูโอต์ พ.ศ. ๒๔๐๑

- (ภาพจาก สยามสมาคม) ๑๑๖
๑๒. หญิงทำงาน เป็นลูกหลานของเชลยศึกชาวลาวซึ่งถูกกวาด
มาอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี สันนิษฐานว่าเป็นภาพวาดจากภาพถ่าย
โดย จอห์น ทอมสัน ที่ไปเยือนเพชรบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๐๙
(ภาพจาก สยามสมาคม) ๑๒๒
๑๓. คนจีนอพยพบนเรือมาจากจีนใต้
(ภาพจาก Thai Labor Museum) ๑๓๓
๑๔. ภาพถ่ายแสดงชาวบ้านเล่นพนันข้างถนนสมัยรัชกาลที่ ๕
ผู้หญิงยังไว้ผมสั้น ทั้งหญิงและชายยังนุ่งผ้า ห่มสไบหรือคล้องผ้า
โดยไม่มีการตัดเย็บ (ภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ) ๑๓๙
๑๕. การ์ตูนจากหนังสือพิมพ์ “ศรีกรุง” พ.ศ. ๒๔๗๔
เสียดสีสังคมสยามสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ๑๔๔
๑๖. นักปฏิวัติที่ปารีส พ.ศ. ๒๔๗๐ จากซ้ายไปขวา คง อภัยวงศ์,
ปรีดี พนมยงค์, เทพ อภัยวงศ์ และหลวงวิจิตรวาทการ
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ๑๖๓
๑๗. ชาตอิสระและติดอาวุธ รูปปั้นหุ่นต่าที่ฐานของอนุสาวรีย์
ประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๘๒ โดย คิลิปี ฟิระศรี (Corrado Feroci)
เป็นครั้งแรกที่สามัญชนปรากฏตัวในประติมากรรมของรัฐบาล
แต่ในบทบาทหลักเป็นทหาร (ภาพ อารังคักดี เพชรเลิศอนันต์) ๑๗๙
๑๘. แผนที่แสดงเส้นการเดินทางของชาวไทโบราณสู่สยาม
จัดพิมพ์โดยกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙ ๑๘๔
๑๙. ผู้ที่ได้รับรางวัลที่ ๑ การประกวดเครื่องแต่งกายประเภทเวลาบ่าย
และในโอกาสพิเศษ คงจะเป็น พ.ศ. ๒๔๘๔ หรือ ๒๔๘๕
สมัยที่จอมพล ป. รณรงค์ให้เมืองไทยก้าวเข้าสู่ความทันสมัย
(ภาพจาก หนังสือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ครบรอบศตวรรษ
จัดพิมพ์โดยมูลนิธิจอมพล ป. พ.ศ. ๒๕๔๐) ๑๘๗
๒๐. ทหารอเมริกันพักรบที่หาดพัทยา
(ภาพจาก หนังสือพิมพ์ The Nation) ๒๑๐
๒๑. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะเดินทางไปตรวจราชการ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ ๒๕-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
(ภาพจาก หนังสืองานศพจอมพลสฤษดิ์) ๒๓๓

๒๒. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สั่งยิงเป้า ครอง จันดาวงศ์
และทองพันธ์ สุทธิมาศ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔
ที่ลานบินใกล้จังหวัดสกลนคร (ภาพ สะอาด อังกูรวีร) ๒๕๔๓
๒๓. พระมหากษัตริย์นักพัฒนา โครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่น
และโครงการชลประทาน ทศวรรษ ๒๕๑๐
(ภาพจาก หนังสือพิมพ์ The Nation) ๒๕๔๙
๒๔. มวลชนเข้าร่วมการเมือง หนึ่งวันก่อนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ๒๖๐
๒๕. คนงานหญิงที่โรงงานฮาร์วีย์ ไม่ยอมถูกปลดจากงาน โดยเข้ายึดโรงงาน
และดำเนินการผลิตต่อไปภายใต้ระบบสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๗ ๒๖๖
๒๖. นักศึกษาบาดเจ็บเลือดอาบหน้าในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
หลังจากที่ทหารบุกเข้าควบคุมเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙
(ภาพจาก หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ๒๗๐
๒๗. ผู้สนับสนุน พคท. ในพิธีมอบอาวุธให้กับกองทัพไทยที่อุ้มผาง
ธันวาคม ๒๕๒๕ (ภาพจาก หนังสือพิมพ์ The Nation) ๒๗๒
๒๘. เกษตรกรเดินสู่การเมือง การประท้วงโครงการ คจก.
บนถนนมิตรภาพ เดือนมิถุนายน ๒๕๓๕
(ภาพจาก หนังสือพิมพ์ The Nation) ๓๐๓
๒๙. รถมอเตอร์ไซด์ญี่ปุ่นช่วยโยงชนบทไทย
กับตลาดและชาติ (ภาพ Steve Van Beek) ๓๑๑
๓๐. พฤษภาทมิฬ ผู้ประท้วงรายหนึ่งที่ถูกต้องที่ถนนราชดำเนิน
เมื่อคืนวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๕
(ภาพจาก หนังสือพิมพ์ The Nation) ๓๔๙
๓๑. ทักษิณ ชินวัตร ฉลองชัยชนะสงครามปราบยาเสพติด
(ภาพจาก หนังสือพิมพ์ Bangkok Post) ๓๗๑
๓๒. เลือดแดงชุมนุมใหญ่ พฤษภาคม ๒๕๕๓
(ภาพจาก ศูนย์ภาพมติชน-ข่าวสด) ๓๘๒